

Αναπαραστάσεις του 1821 στον Τύπο της Κατοχής Καφετζάκη Τόνια- Λάζαρη Σεβαστή

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ι. Ο Τύπος την περίοδο της Κατοχής

Από τις πρώτες ημέρες της Κατοχής, οι κατακτητές επέβαλλαν λογοκρισία στον Τύπο. Εφημερίδες, όπως το *Έθνος*, παύθηκαν, ενώ άλλες, όπως η *Εστία* και ο *Ασύρματος*, ανέστειλαν τη λειτουργία τους. Όσες από τις προπολεμικές εφημερίδες συνέχισαν την κυκλοφορία τους (*Αθηναϊκά Νέα*, *Ελεύθερο Βήμα*, *Ακρόπολις*, *Βραδυνή*, *Καθημερινή*, *Πρωινός Τύπος*) αποτέλεσαν φερέφωνα των δυνάμεων Κατοχής. Στο αντίποδα, το ειδησεογραφικό κενό ανέλαβε να καλύψει ο παράνομος Τύπος, περνώντας σταδιακά από το πεδίο της ενημέρωσης και της διακίνησης πληροφοριών στην αμφισβήτηση των δυνάμεων Κατοχής και στην προτροπή για αντιστασιακή δράση.

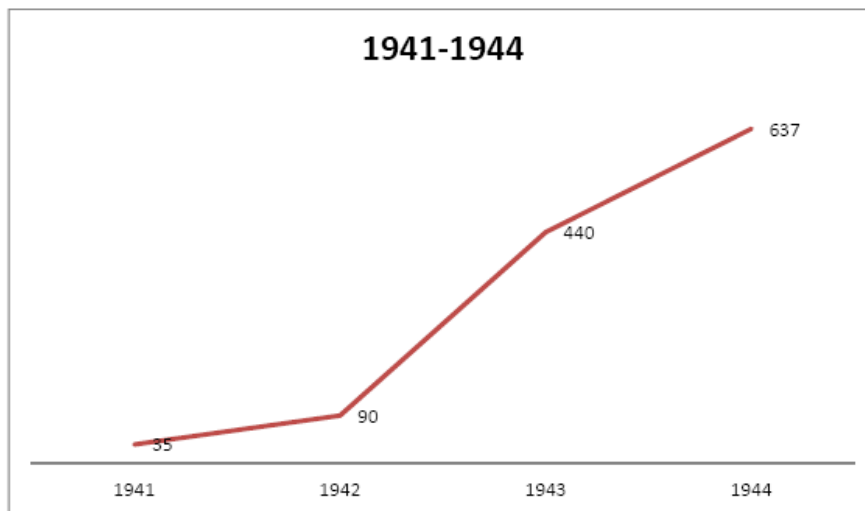
Ο παράνομος Τύπος με τη μορφή εντύπων, εφημερίδων, περιοδικών, δελτίων ειδήσεων, δακτυλόγραφος, χειρόγραφος, τυπωμένος σε μυστικά τυπογραφεία, σε χειροκίνητους ή αυτοσχέδιους πολύγραφους διακινήθηκε μυστικά, χέρι με χέρι, με κίνδυνο ζωής καθ' όλη τη διάρκεια της Κατοχής. Κάποια από αυτά τα έντυπα, αποτελούσαν συνέχεια λογοκριμένων και παράνομων εντύπων της προηγούμενης περιόδου, της Μεταξικής δικτατορίας, όπως π.χ. ο *Ριζοσπάστης* μέχρι το καλοκαίρι 1941, η *Νεολαία* της Ο.Κ.Ν.Ε, όμως τα περισσότερα ιδρύονται κατά την Κατοχή. Κάποια αμέσως, μετά την είσοδο των χιτλερικών στρατευμάτων, όπως π.χ. η εφημερίδα *Ελευθερία* στη Θεσσαλονίκη ως όργανο της «Εθνικής Οργανώσεως Ελευθερία» που είχαν ιδρύσει μέλη του ΚΚΕ, του Κόμματος Φιλελευθέρων, της Δημοκρατικής Ένωσης, αλλά και αξιωματικοί, όπως ο Δημήτριος Ψαρρός. Τα περισσότερα όμως συνδέουν την έκδοσή τους με τη δράση αντιστασιακών οργανώσεων από τον Σεπτέμβριο του 1941.

Το υλικό που εμείς αξιοποιήσαμε στην προτεινόμενη εκπαιδευτική δράση προέρχεται κυρίως από την Ψηφιακή Συλλογή του Παράνομου Τύπου των ΑΣΚΙ. Η μελέτη σχετικού υλικού που εναπόκειται στο ΕΛΙΑ είχε καθαρά συμπληρωματικό χαρακτήρα, ενώ οι δυνατότητες αναζήτησης του επίσημου Τύπου σε ψηφιακή μορφή ήταν αρκετά περιορισμένες και αρκεστήκαμε στα διαθέσιμα φύλλα από την Ψηφιακή βάση Εφημερίδων της Εθνικής Βιβλιοθήκης και της Βιβλιοθήκης της Βουλής.

Κατ' αρχάς, θα παρουσιάσουμε εν συντομία ορισμένα στοιχεία σχετικά με τον Παράνομο Τύπο που φιλοξενούν τα ΑΣΚΙ, καθώς μας δίνουν μια εικόνα για τη λειτουργία και τον ρόλο του Παράνομου Τύπου στην υπό εξέταση περίοδο, σύμφωνα με τη μελέτη των ίδιων των ΑΣΚΙ, που εκπονήθηκε το 2011. Ο παράνομος Τύπος της περιόδου που μας ενδιαφέρει, Μάιος 1941-Οκτ. 1944, αποτελεί τη μισή παραγωγή του συνόλου του παράνομου Τύπου που διαθέτουν τα ΑΣΚΙ (1048 έντυπα /1912 για την περίοδο 1936-1974). (Ι. Παπαθανασίου, 23) Σε σημαντικό βαθμό αποτελεί έκφραση των ποικίλων αντιστασιακών οργανώσεων που ιδρύθηκαν το διάστημα αυτό, ενώ παράλληλα στέκει μάρτυρας και για τις αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις που γεννήθηκαν στο πλαίσιο της ελληνικής Αντίστασης.

Όπως φαίνεται από τον παρακάτω σχεδιάγραμμα, ο αριθμός των εντύπων που περιλαμβάνονται στη Συλλογή των ΑΣΚΙ πυκνώνει με την πάροδο του χρόνου.

Κατανομή του παράνομου αντιστασιακού Τύπου ανά έτος

Ιωάννα Παπαθανασίου, «Από τον πόλεμο στην πολυφωνία της Αντίστασης» στο *Ο παράνομος τύπος στις συλλογές των ΑΣΚΙ (1936-1974). Από τη δικτατορία του Μεταξά στη Μεταπολίτευση*, εκδ. Ι.Σ.Λάτση, ΑΣΚΙ 2011, σχεδιάγραμμα 2.

Το γεγονός αυτό έχει να κάνει με την αύξηση των αντιστασιακών οργανώσεων. Ως προς την τυπολογία, ιδιαίτερα μεγάλος είναι ο αριθμός των εαμικής προέλευσης εντύπων. Μόνο 28 έντυπα προέρχονται από τον Τύπο των ελληνικών στρατιωτικών και αντιστασιακών δυνάμεων στη Μέση Ανατολή, 9 από τον Συμμαχικό Τύπο, ενώ την παραμονή της Απελευθέρωσης στην εαμική παράταξη συγκαταλέγονται 387 έντυπα και μόνο 74 στις υπόλοιπες παρατάξεις (Ι. Παπαθανασίου, 23-24,35).

Αν και η διαφορά αυτή οφείλεται ως ένα βαθμό και στον τρόπο συγκρότησης της Συλλογής των ΑΣΚΙ, από καταθέσεις αρχειακού υλικού κυρίως αριστερών σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο, υπάρχουν ωστόσο και σημαντικές ποιοτικές διαφορές, ιδίως σε σχέση με τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονταν τη δράση οι διάφορες παρατάξεις. Οι εαμικές παρατάξεις θεωρούσαν τον Τύπο σημαντικό μέσο διάδοσης των ιδεών και με την παρουσία σε αυτές κομμουνιστών ήταν σαφώς πιο εξοικειωμένες με συνθήκες παρανομίας και τον «μυστικό» τρόπο διακίνησης ιδεών, επομένως και πιο ενεργές στον τομέα αυτό.

Το διακινούμενο συμβολικό κεφάλαιο γίνεται φανερό από ένα πρόχειρο ξεφύλλισμα:

Α. των τίτλων των εντύπων:

- προτροπή σε δράση-αγώνα (*Εμπρός, Μάχη, Μαχητής, Σάλπισμα, Φλόγα, Ανεξαρτησία, Αγώνας, Δόξα*)
- πατριωτισμός (*Αγωνιζόμενη Ελλάδα, Μαχόμενη Ελλάς, Ελληνικός Αγών, Εθνική Δράση, Εθνικό Εγερτήριο*)
- απελευθέρωση (*Ελεύθερη Ελλάδα, Ελευθερωτής, Νίκη, Λευτεριά, Αυτρωμός*)
- 1821 (*Κούγκι, Λαύρα, Φλάμπουρο, Καραούλι, Ρήγας, Οδυσσέας Ανδρούτσος-Νιγρίτα*, [εκπροσωπώντας και την πρώτη ένοπλη ομάδα, *Δερβενάκια, Η φωνή του Φεραίου* κ.ά.]

- -ευρύτερες κοινωνικές διεκδικήσεις (*Η Φωνή του λαού, Εργατικό Βήμα, Ο αγώνας του Υπαλλήλου, Σοσιαλιστής*) κλπ.

Σημαντικό χαρακτηριστικό της συγκεκριμένης αρχειακής σειράς είναι και ο όγκος του νεανικού τύπου, η κυκλοφορία αρκετών εντύπων του οποίου συμπίπτει με τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου, αλλά και έντυπα που απευθύνονται στις γυναίκες (*Ελεύθερη Κρητικοπούλα, Σουλιωτοπούλα, Ελεύθερες Νέες* κλπ.).

Σε ορισμένες περιπτώσεις οι τίτλοι υπερβαίνουν όχι μόνο τον γεωγραφικό χώρο, αλλά και τις πολιτικές τοποθετήσεις. Για παράδειγμα, έντυπα με τον τίτλο *Εμπρός συναντάμε* σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας, στην εαμική παράταξη, αλλά στον ΕΔΕΣ.

Β. των διαφόρων ρήσεων /αποφθεγμάτων που τους συνοδεύουν:

- Προλετάριοι όλων των χωρών ενωθείτε [*η Νεολαία, Φωνή του Λαού*]
- Εργαζόμενοι όλων των Χωρών ενωθείτε [*ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΗΣ του Κόμματος της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας*]
- ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΣΤΟ ΛΑΟ [*ΣΟΥΛΙΩΤΟΠΟΥΛΑ*]
- Κανένας απελευθερωτικός αγώνας δεν γίνεται χωρίς τη συμβολή της γυναίκας [*ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΔΡΑΣΗ*]
- Λευτεριά ή Θάνατος [*ΤΟ ΚΑΡΑΟΥΛΙ, Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΥ ΥΠΑΛΛΗΛΟΥ*]
- «Εκεί κάθε σκλαβόπουλο αγροικά, τον πόθο της καρδιάς του, εκεί βλέπει, τι έχασε, τι έχει, τι του πρέπει...» Ι. Πολέμη, «Το κρυφό σχολειό» [*ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΙΟ της Τρίαινας*]
- ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΜΙΑΣ ΩΡΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΖΩΗ ΠΑΡΑ ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΚΛΑΒΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗ [*Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΦΕΡΑΙΟΥ*]
- ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΕΝΩΘΕΙΤΕ.
«Βουλγάροι κι' Αρβανίτες, Αρμένιοι και Ρωμηοί
Αράπηδες και Άσπροι με μια κοινή ορμή
για την Ελευθεριά μας να ζώσουμε σπαθί
πώς είμαστ' αντρειωμένοι παντού να ξακουστεί» [*ΑΓΩΝΑΣ*]
- Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή [*Ανεξαρτησία*]
- Θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία. Κάλβος [*ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ*]
- Νικάν ή Θνήσκειν
«Σ' ανατολήν και δύσιν
και νότον και βορεάν
για την Πατρίδα όλοι
ν'άχωμεν μια καρδιάν». Ρήγας Φεραίος [*Ρ.Ο. Όργανον ριζοσπαστικής οργανώσεως*]
- ΟΛΟΙ ΚΑΙ ΟΛΑ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΛΑΟΚΡΑΤΙΑ
«Η μεγαλωσύνη στα Έθνη
δεν μετριέται με το στρέμμα
με της καρδιάς το πύρωμα
μετριέται και με το αίμα» Κ. Παλαμάς [*ΡΗΓΑΣ*]
- «Ελλάς είν' τόμορφο πουλί,
που στη φωτιά σιμώνει,
καίγεται, στάχτη γίνεται
και πάλι ξανανειώνει!» [*ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ*]

- Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ-ΕΝΩΣΗ, ΑΓΩΝΑΣ, ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ, ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ [ΔΟΞΑ]
- ...Και σαν πρωτ'αντρειωμένη χαίρε, ώ χαίρε, λευτεριά!!!
«Ω παίδες Ελλήνων, ίτε Ελευθερούτε, πατρίδ', ελευθερούτε παίδα, γυναίκα, θεών τε πατρώων έδη, θήκας τε προγόνων. Νυν υπέρ πάντων αγών». Αισχύλος [ΤΟ ΔΕΛΤΙΟ]

II. Οι αναπαραστάσεις του 1821 στον παράνομο Τύπο της Κατοχής

Η μελέτη των αναπαραστάσεων του 1821 στον παράνομο Τύπο της Κατοχής αφορά στις εικόνες/αντιλήψεις που οι άνθρωποι της εποχής σχημάτισαν για το 1821, που συναρτώνται όμως άμεσα με τις πεποιθήσεις και τις ανάγκες του δικού τους παρόντος, αυτού της αντίστασης ενάντια στον κατακτητή και στους ντόπιους συνεργάτες του. Πρόκειται στην ουσία για ένα εύλωττο παράδειγμα αυτού που πολύ παραστατικά έχει διατυπώσει ο LucienFebvre ότι «κάθε εποχή κατασκευάζει διανοητικά την αναπαράσταση του ιστορικού της παρελθόντος». Στη συγκεκριμένη μάλιστα περίπτωση πρόκειται για εικόνες του παρελθόντος, οι οποίες ανάγονται σε κατεξοχήν σύμβολα και με τα οποία οι άνθρωποι της Αντίστασης προσπαθούσαν να ερμηνεύσουν τους δικούς τους αγώνες, βρίσκοντας αναλογίες και αντλώντας παραδειγματισμό και θάρρος. Αποτελούν παράδειγμα επιτελεστικού λόγου και πράξεων, καθώς αναβιώνουν το παρελθόν μέσα από τη δράση του παρόντος και μέσα από μνημονικές τελετές που μεταβιβάζουν και συντηρούν τη μνήμη του παρελθόντος.

Με αυτά τα δεδομένα, δεν πρόκειται για μια αντικειμενική πρόσληψη του 1821, αλλά στην ουσία για την αναγνώριση και ανάδειξη μιας συγγένειας ανάμεσα στους αγώνες του τότε και του τώρα. Σε αυτήν την καθαρά ιδεολογική χρήση της ιστορικής μνήμης, ένα μυθοποιημένο παρελθόν καλείται να εμπνεύσει και να οδηγήσει τους αγώνες του παρόντος, ενός παρόντος όμως που με τη σειρά του αναπαριστά το παρελθόν με βάση τις δικές του ανάγκες και προτάγματα.

Η ιδεολογική χρήση της ιστορίας αναπτύχθηκε τόσο από τον δεξιό όσο και από τον αριστερό πολιτικό χώρο της εποχής. Καθώς όμως σημαντικό μέρος των εντύπων που εξετάζουμε ανήκουν σε αντιστασιακές οργανώσεις που εντάσσονται στο φάσμα της αριστεράς, έχουν ενδιαφέρον οι παρατηρήσεις ενός σύγχρονου ιστορικού πάνω στο φαινόμενο:

«[...] Οι κλέφτες αντιστοιχούν στους αντάρτες, οι μεγαλέμποροι στους μαυραγορίτες, οι κοτζαμπάσηδες και οι Φαναριώτες στους πολιτικάντηδες των αστικών κομμάτων, οι Νενέκοι στους Ράλληδες, οι εθνοσυνελεύσεις στο Εθνικό Συμβούλιο της ΠΕΕΑ, η Φιλική Εταιρεία στο ΕΑΜ. Ουσιαστικά εδώ πρόκειται για το εγχείρημα μιας ανερχόμενης επαναστατικής ιδεολογίας να διαμορφώσει κατά τη διάρκεια της εξέγερσης τη δική της ιδιαίτερη γενεαλογία προγόνων και επαναστάσεων.

Παρά την προφανή παρανόηση έως και παραχάραξη του Εικοσιένα, η εθνολαϊκή ανάγνωσή του προσέφερε ένα αποτελεσματικό και λειτουργικό ιδεολογικό υπόβαθρο στους αγώνες της Αριστεράς στη δεκαετία του 1940. Αυτή η λειτουργικότητα επέτρεψε σε αυτές τις προσεγγίσεις να αναπαράγονται και σε μεταγενέστερες δεκαετίες από αριστερούς συγγραφείς όπως ο Βασίλης Ρώτας, ο Δημήτρης Φωτιάδης [...].

Αυτή η εθνικολαϊκή ανάγνωση αποτέλεσε επίσης το υπόστρωμα της εικόνας για το Εικοσιένα στη μαζική ιστορική κουλτούρα, όπως αυτή διαμορφώθηκε κυρίως στην περίοδο της μεταπολίτευσης αλλά και μέχρι σήμερα. Η εμβέλειά της οφείλεται στη συμπλοκή της με αφηγήματα για το Εικοσιένα που προήλθαν από άλλους ιδεολογικούς

χώρους. Συναντήθηκε με δεξιάς προέλευσης μη ακαδημαϊκές αναγνώσεις του Εικοσιένα από μεταπολεμικούς συγγραφείς που έγραψαν πεζογραφήματα, ιστορικές μελέτες και παιδικά βιβλία για την Επανάσταση. Οι συγγραφείς αυτοί (π.χ. Τάκης Λάππας, Μιχάλης Περάνθης, Δημήτρης Σταμέλος) έδωσαν έμφαση στον εθνικό αγώνα των κλεφταρματολών και οπλαρχηγών του Εικοσιένα και διάβασαν τις αντιπαραθέσεις της Επανάστασης ως αντιθέσεις ανάμεσα στους στρατιωτικούς που ήταν κοντά στον λαό και τους πολιτικούς που ήταν ολιγαρχικοί, φιλόδοξοι και ραδιούργοι.»

[Π. Στάθης, «Το 1821 στην αριστερή ιστοριογραφία του 20ού αι.», *Οι αναγνώσεις του 1821 και η Αριστερά*, Αυγή- ΑΣΚΙ, 2011, σ. 36-7].

**νενέκοι: συνώνυμο του προδότη. Ο Δημ. Νενέκος ήταν οπλαρχηγός της επαρχίας Πατρών που αρχικά αγωνίστηκε υπέρ της Επανάστασης, τελικά όμως προσκύνησε τον Ιμπραήμ.*

III. Οι εορτασμοί της 25ης Μαρτίου στη διάρκεια της Κατοχής

Συνεπώς προς τα προηγούμενα, γίνεται φανερό ότι ο εορτασμός της εθνικής επετείου της 25ης Μαρτίου επρόκειτο να αναδειχθεί σε κατεξοχήν εκδήλωση της αντικατοχικής αντίστασης. Υπογράμμιζε την Επανάσταση του 1821 ως υπέρτατο σύμβολο και παράδειγμα όχι μόνο πατριωτισμού και αντίστασης στην ξένη και τυραννική εξουσία, αλλά και ενός νέου οράματος για την μετά την Απελευθέρωση εποχή της Ελλάδας. Γι' αυτό και γιορτάστηκε λοιπόν με δυναμικές διαδηλώσεις και άλλες εκδηλώσεις, παρά τις απαγορεύσεις των Κατοχικών Αρχών.

Εστιάζοντας στην Αθήνα, έχει ενδιαφέρον να αναδειχθεί πώς οι εορτασμοί της επετείου αποτέλεσαν ένα μείζον παράγγελμα αντίστασης, η δε συμμετοχή σε αυτούς έκφραση αγωνιστικού φρονήματος, αλλά και ομοψυχίας (τουλάχιστον στην πρώτη περίοδο) απέναντι στον κατακτητή.

Η πρώτη επέτειος, το 1942, τιμήθηκε κυρίως από φοιτητές και μαθητές, ενώ συμμετείχαν και ανάπηροι του αλβανικού μετώπου, προσδίδοντας ιδιαίτερη συναισθηματική και ιδεολογική φόρτιση στον εορτασμό. Τόσο την παραμονή όσο και ανήμερα σημειώθηκαν μικρές διαδηλώσεις, ομιλίες, καταθέσεις στεφάνων σε ανδριάντες ηρώων του 1821. Οι φοιτητές και οι ανάπηροι της Αλβανίας δέχτηκαν επίθεση των караμπινιέρων, όταν επεχείρησαν να καταθέσουν στεφάνι στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη στο Σύνταγμα. Υπήρξαν επίσης εκδηλώσεις σε κλειστό ιδιωτικό κύκλο σε οικίες. Βεβαίως δεν έλειψε και ο “επίσημος” εορτασμός από τη δωσιλογική κυβέρνηση Τσολάκογλου, στον οποίο προκλητικά δεν συμμετείχε ο λαός της Αθήνας. Στη δοξολογία στη Μητρόπολη παρέστησαν εκπρόσωποι των Δυνάμεων Κατοχής, ο Τσολάκογλου κατέθεσε στεφάνι στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη, ο αντιπρόεδρος Λογοθετόπουλος στο Μνημείο των Γερμανών πεσόντων και ο υπουργός Οικονομικών Γκοτζαμάνης στο Μνημείο των Ιταλών πεσόντων.

Όπως παρατηρεί ο Μ Χαραλαμπίδης σχετικά με αυτόν τον πρώτο εορτασμό του 1942: «Με αυτού του είδους τους εορτασμούς, οι οποίοι τα επόμενα χρόνια της Κατοχής γίνονταν όλο και μαζικότεροι, το ΕΑΜ απευθυνόταν στον πατριωτισμό των Ελλήνων, προσπαθώντας να συνδέσει τον απελευθερωτικό αγώνα ενάντια στις δυνάμεις του Άξονα με τον αντίστοιχο της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Οι εορτασμοί υπήρξαν τμήμα της συνολικότερης πατριωτικής πολιτικής που προώθησε συστηματικά το ΕΑΜ. Αυτό που προσπαθούσε να επιτύχει, εκμεταλλευόμενο τα νέα κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα της κατοχικής περιόδου, ήταν να ανατρέψει

*παγιωμένες νοοτροπίες που αντιμετώπιζαν την ελληνική Αριστερά ως περιθωριακή και εθνικά επικίνδυνη πολιτική δύναμη. Έτσι μέσα από τον αγώνα για την επιβίωση, το ΕΑΜ πρόβαλε τον πατριωτικό του χαρακτήρα, προκαλώντας την ενεργοποίηση του συλλογικού φαντασιακού με την αντιστασιακή νοηματοδότηση του εορτασμού των εθνικών επετείων.» [Μ. Χαραλαμπίδης, *Η εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2012, σ. 254]*

Την επόμενη χρονιά, το 1943, ο εορτασμός της επετείου της 25ης Μαρτίου προστέθηκε στις μαζικές αντιδράσεις που είχαν ήδη αρχίσει στην Αθήνα από τα μέσα του Φλεβάρη, με απεργίες και διαδηλώσεις απέναντι στην πολιτική επιστράτευση Ελλήνων εργατών για τα γερμανικά εργοστάσια. Η κατοχική κυβέρνηση απαγόρευσε κάθε εορτασμό και επέδωσε μάλιστα στον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό έγγραφο απαγόρευσης κάθε αναφοράς στην Επανάσταση κατά τη δοξολογία του Ευαγγελισμού. Ο κόσμος όμως αυθόρμητα και στις εκκλησίες μετά τη δοξολογία, έψαλλε τον Εθνικό Ύμνο και συμμετείχε στις τεράστιες και μαχητικές διαδηλώσεις. Έφιπποι караμπινιέροι επιτέθηκαν για να διαλύσουν τη διαδήλωση με αποτέλεσμα να υπάρξουν νεκροί και τραυματίες. Αντίστοιχες διαδηλώσεις έγιναν και στη Θεσσαλονίκη και σε επαρχιακές πόλεις.

Το 1944 η κατάσταση ήταν πλέον διαφορετική. Η δωσιλογική κυβέρνηση, αναλαμβάνοντας η ίδια τον εορτασμό της επετείου στόχευσε στην ιδιοποίηση του νοήματος της επετείου, προσπαθώντας να την αποσπάσει κυρίως από τις αριστερές αντιστασιακές οργανώσεις. Παράλληλα, με την ευκαιρία του εορτασμού, οι γερμανικές αρχές προσπάθησαν να προπαγανδίσουν τις δικές τους θέσεις για τη στάση τους απέναντι στους Έλληνες με άρθρο που δημοσιεύτηκε μεταφρασμένο σε διάφορες εφημερίδες. Σύμφωνα με ανακοίνωση της κυβέρνησης επιτρεπόταν ο σημαιοστολισμός των οικιών, ενώ η κατάθεση στεφάνων από τα σωματεία θα γινόταν μετά από δήλωση στην αστυνομία. Οι εκδηλώσεις που έλαβαν χώρα στο Σύνταγμα ήταν λοιπόν πλήρως ελεγχόμενες από την κυβέρνηση και τα Τάγματα Ασφαλείας. Οι εαμικές αντιστασιακές οργανώσεις κάλεσαν τον κόσμο σε αποχή από τον κεντρικό εορτασμό στο σύνταγμα αλλά συμμετοχή στους εορτασμούς στις συνοικίες.

Στόχος της διδακτικής πρότασης:

Μέσα από τον Τύπο της εποχής, οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν πώς:

- ✓ αναπαρίσταται η Επανάσταση του 1821 στον Τύπο (εαμικό- κεντρώο/δεξιό) και πώς αυτές οι αναπαραστάσεις συνδέονται με τις ιδεολογικές προθέσεις του κάθε χώρου
- ✓ αντιστοιχίζεται με την αντίσταση κατά των Κατοχικών Δυνάμεων και ποιο περιεχόμενο αποκτά
- ✓ αποτυπώνουν την Επανάσταση του 1821 τραγούδια και εικόνες της Αντίστασης, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αυτές οι αναφορές συμβάλλουν στην ενίσχυση του αγωνιστικού φρονήματος
- ✓ γιορτάστηκε η εθνική επέτειος τα χρόνια της Κατοχής (1942, 1943 και 1944) και ποια σημασία απέκτησε στη συγκυρία της Κατοχής ο εορτασμός της.

- ✓ η επέτειος χρησιμοποιήθηκε από τη δωσιλογική κυβέρνηση και τις γερμανικές Αρχές Κατοχής για τη δική τους προπαγάνδα.

Η πρόταση μπορεί να αξιοποιηθεί στο μάθημα της Ιστορίας στις ενότητες που αφορούν α) την Επανάσταση του 1821, ως παράρτημα μελέτης των αναπαραστάσεων της στον μεταγενέστερο ιστορικό βίο, β) την περίοδο της Κατοχής και της Αντίστασης γ) στο μάθημα της Γλώσσας, ως παράδειγμα επιτελεστικής λειτουργίας της γλώσσας και οργάνωσης προπαγανδιστικών κειμένων. Τέλος, με τις κατάλληλες προσαρμογές, μπορεί να αξιοποιηθεί και για την προετοιμασία γιορτής.

Εκπονήθηκαν 5 φύλλα εργασίας με ποικίλο υλικό και δραστηριότητες, που όμως μπορούν να λειτουργήσουν και ανεξάρτητα το ένα από το άλλο στο σύνολό τους ή και τμηματικά, ακόμη και με άλλη λογική από αυτήν που οι συντάκτριες προτείνουν.

Αρχειακό υλικό

1. Ψηφιακό Αποθετήριο των ΑΣΚΙ:
<http://www.askiweb.eu/index.php/el/psifiako-apothetirio-aski>
2. Βιβλιοθήκη της Βουλής. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη. Εφημερίδες και Περιοδικά:
<https://library.parliament.gr/>
3. Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδας. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Εφημερίδων και Περιοδικού Τύπου:
<http://efimeris.nlg.gr/ns/main.html>
4. Ψηφιοποιημένες Συλλογές, ΕΛΙΑ :
<http://www.elia.org.gr/digitized-collections/collections-tour/>

Βιβλιογραφία [επιλεκτική]

1. Οντέτ Βαρόν-Βασάρ « Ο παράνομος Τύπος των νέων στην Κατοχή (1941-1944)», *Ο ελληνικός τύπος 1784 έως σήμερα. Ιστορικές και θεωρητικές προσεγγίσεις*, ΙΝΕ/ΕΙΕ, Αθήνα 2005, σ.139-145, ψηφιακά διαθέσιμο στο: <https://www.openbook.gr/o-ellinikos-typos-1784-ws-simera/>
2. Ιωάννα Παπαθανασίου, «Από τον πόλεμο στην πολυφωνία της Αντίστασης» στο *Ο παράνομος τύπος στις συλλογές των ΑΣΚΙ (1936-1974). Από τη δικτατορία του Μεταξά στη Μεταπολίτευση*, εκδ. Ίδρυμα Ι. Σ. Λάτση, ΑΣΚΙ 2011, 19-35. Ημερ. ανάκτησης: 1-3-2021.
http://62.103.28.111/paranomos/graphics/teliki_meleti_v1.pdf
4. Παναγιώτης Στάθης, «Το 1821 στην αριστερή ιστοριογραφία του 20ού αι.», *Οι αναγνώσεις του 1821 και η Αριστερά*, (επιμ. Δημ. Δημητρόπουλος, Βαγ. Καραμανωλάκης), εκδ. Αυγή-ΑΣΚΙ, 2011, σ. 29-43. <http://shorturl.at/nLW46>/Ημερ. ανάκτησης 1-3-2021.
5. Μενέλαος Χαραλαμπίδης, *Η εμπειρία της Κατοχής και της Αντίστασης στην Αθήνα*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2012.

[Ημερομηνία ανάκτησης ψηφιακού υλικού: 1-3-2021]